

Levele a következő:

Kegyelmes Ur!

István fiam, olasz utjában Nagyméltóságodnak is be kívánván mutatni tiszteletét, felhasználom ez alkalmat arra, hogy e munkát régi tiszteletem emlékéül Önnek benyújtsam.

Egész terében fogván fel az irodalmat, kiterjeszkedik az oly térre is, melynek említése is ki volt ezelőtt a gymnasium falaiból rekesztve. Jelenleg tiltott szak és *tiltott név* (aláhuzva) iskoláinkban nincs többé. Őszintén örvendének, ha azon szak előadásában, melyről az Olvasókönyv II. kötetének Előszava a VI. VII. lapokon emlékezik, a tárgyilagosságra törekvés Nagyméltóságod elismerését is szerencsés volna kívívni.

Ki a többiben az érdem meleg tiszteletével vagyok Nagyméltóságodnak alázatos szolgálja

Pest, augusztus 23. 1871.

Toldy Ferenc.

Érdekes volna Toldy hagyatékából közölni az erre a küldeményre bizonnal megkapott választ is. Nem valószínű ugyanis, hogy Kossuth, aki tőle telhetőleg minden levélre és küldeményre sajátkezüleg válaszolt, beérte volna azzal, hogy csupán Istvánnak fejezze ki meleg köszönetét szavakkal, — a találkozás alkalmával — mikor tőle az apa könyveinek átolvasása után, jogos várakozással óhajtott választ.

Közli: HEGYALJAI KISS GÉZA

BESSENYEI SÁNDOR LEVELE SZILY JÁNOS SZOMBATHELYI PÜSPÖKHÖZ.

A szombathelyi püspöki levéltár őrzi (I. állv. kurrens iratok) Bessenyei Sándornak, György bátyjának Szily János püspökhöz írt következő levelét:

Debretzenbenn, 20^{ke} Dec. 796.

Nagy Méltóságú Püspök

Kegyelmes Uram!

Elmémben forgatván azon kegyességit Excellentiádnak, a' mellyel Zala Vármegyében lett quártélyozásomkor erántam vólt, bátorkodom most is ugyan azon igaz hazafiúi szívvel és bizodalommal, a' mellyel akkor Excellentiád eránt viseltetem, Előtte újra megjelenni. Most is a' vagyok, a' ki akkor vóltam, és nem is lehetek egyéb soha annál, hogy bennem egy csepp vér is olyan ne légyen, a' melly mediate, vagy immediate a' köz jóért ne buzogjék. Ugyan ezen vértől buzdítatvánn, bátorkodom Excellentiádnak azt jelenteni, hogy a' midőn a' Márs Théátrumáról, a' hol Királyomhoz és Hazámhoz való hűségemet harmintz esztendőig bizonyítottam, leszállvánn, a' Mú'sák Théátrumára léptem, elhítem azt magammal, hogy nem csak vérrel festett kardúnkal, hanem pennával is szolgálunk Hazánknak. Ettől a' gondolattól elragadtatvánn, itt Debretzenbenn csendességembenn szemeimet a' Magyarok környüállásokra vetettem, és láttam azt, hogy

Nemzetem ámbár vitéz is, és ebbenn más Nemzeteket fellyülmúl, még is a Tudományokbann, avagy inkább a' valóságos felemelkedésbenn, igen hátra van. Attól a' keserves tapasztalástól indíttatván, fordítottam és már magam költségénn ki is nyomtattattam ama halhatatlan Ánglus Miltonnak Keresztyéni, Vitézi és Poétai gondolatit, az *Elvesztett és Viszszanyertt Paradicsom* nevezete alatt. Egy bölcsőjében levő Nemzet a' Tudományokra nézve, ebbeli pályáját, tudjuk hogy elébb nem szaggathatta-el, hanemha a' Mecénások ötet segítették. Én ha mindent elgondolok is, Méltóságosabb és Érdemesebb Mecénast Miltonnak a' Hazábann Excellentziádnál nem esmerek: Ugyan azért is mérészlek hazafiúi alázatos bizodalommal és mélyly tisztelettel Excellentziád előtt a' Miltonnal megjelenni, és azonn esedezni, hogy a' Sémináriumbann levő Nevendék Ifjaknak Szívekke a' Jó Izlésbeli Érzést Milton olvasása által becepegtetni méltóztasson. Ezen Januáriusbann itt esendő Vásári alkalmatossággal fogok azonn igyekezni, hogy Excellentziádnak egy Exemplárral udvarolhassak, és bölcs Itéletire, mind a' Magyarországbann, mind a' Szépségbenn Miltont kitehessem. Ezzel a' midőn mind Miltont, mind magamat kegyességibe és védelmibe ajánlanám, maradtam Excellentziádnak

hiv alázatos szolgálja

Bessenyei Sándor kapitány mp.

A püspök válasza nincs a levéltárban, kettejük ismeretségére vonatkozólag sem találtam semmiféle adatot. — Szily püspök életét bőven ismerttem *A szombathelyi egyházmegye története* c. műben (1929), az I. k. 23—158. lapján.

Közli: GÉFIN GYULA.

SCHILLER RÄUBERÉNEK EGY ISMERETLEN RÉGI FORDÍTÁSA.

A XVIII. század végén és a mult század elején a német drámaírók közül nálunk a legkedveltebb Schiller, legismertebb darabja a *Räuber* volt. Népszerűségében talán politikai helyzetünk is közrejátszott: ebben a célzatosan az elnyomó zsarnokság ellen írt drámában sokan hangulatuk tükrére ismertek. Előadását Bécsben II. József meg sem engedte. Nagy népszerűségét növelték a német egyetemekről hazatérő diákok, akik magukkal hozták a *Räuber*ért való rajongást s itthon is él bennük emléke annak az időnek, amidőn «Schiller zsványinak sorait harsoghattuk a légben», és itthon is fülükbe zsong még, hogy «ein freyes Leben führen wir.»¹ Első magyar fordításának nyomai 1790-ig vezetnek; ekkor a darabot B. Wesselényi István *Moor Károly* címmel ültette át.² Ez a fordítás elkallódott. A másodikból

¹ L. Kis János *Emlékezéseit*. 2. kiad. 1890. 138. l.

² Erről s az alábbiakról l. részletesen: Bayer József, *Schiller drámái a régi magyar színpadon és irodalmunkban*, 1912. és Császár Elemér, *A német költészet hatása a magyarra a XVIII. században*. 1913. c. akad. értekezéseket.